

OSMAN TÜRKAY'IN ETKİLENDİĞİ KAYNAKLAR

THE SOURCES INFLUENCED OSMAN TÜRKAY

*Elmira MEMMEDOVA****Özet:**

Osman Türkay'ın şiirleri, etkilendiği kaynaklar bakımından Batı ve Doğu kültürünün, eski ve yeni şiirin izlerini taşımaktadır. O, dünya mitolojisinden, Mevlana, Yunus Emre gibi mutasavvıflardan, çağdaş Türk ve İngiliz şairlerinden etkilenecek eserler yazmıştır.

Osman Türkay'ın sanatı araştırmacılar tarafından iki dönemde incelenmektedir. İlk dönemde o, Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hâşim gibi Türk şairlerinin etkisiyle sembolist tarzda eserler yazmıştır. İkinci dönemde ise Osman Türkay, Nazım Hikmet ve dolayısıyla Mayakovski, Orhan Veli, Melih Cevdet Anday gibi ünlü şairlerin etkisiyle şiirler yazmıştır. Onun "Başkaldıranların Türküsü" adlı yapıtı ile Nazım Hikmet'in "Güneşi İçenlerin Türküsü" şiiri arasında ortak özellikler bulunmaktadır.

Bu etkilenmeler dışında Osman Türkay'ın kendisi Thomas Eliot, Dylan Thomas'tan şiir yazma tekniğini öğrendiğini ve uzun şiirlerinde Nazım Hikmet'ten yararlandığını özellikle ifade etmiştir. Onun bazı şiirlerinde ise Thomas Eliot'un "Çorak Toprak" eserinin etkisi belirgindir.

Anahtar Kelimeler: *Osman Türkay, Türk şiiri, İngiliz edebiyatı, etkileşimler*

Abstract:

Osman Türkay, wrote his works being influenced by world mythologies, as well as the classic Turkish poets like Mevlana, Yunus Emre, and contemporary Turkish and English poets.

As it is known, the poetry of Osman Türkay is divided into two stages. In the first stage, he wrote works under the influence of Turkish poets like Yahya Kemal Beyatlı and Ahmet Hâşim in the symbolist manner. In the second stage of Osman Türkay poetry, he was under the influence of well-known poets like Nazım Hikmet and indirectly Mayakovski, Orhan Veli, Melih Cevdet Anday. His work of "Song of mutineers" bears some features of the poem of Nazım Hikmet "Song of Sun Drinkers".

In addition, Türkay himself stressed his learning the technique of poem writing from Thomas Elliot, Dylan Thomas and employing varying poetic forms. In some of his poems one can notice the influence of "The Waste Land" by Thomas Elliot.

* Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü – Bakü elmiram@rambler.ru

Key words: *Osman Türkay, Turk poem, English literature, influence*

Giriş

Evrensel değerlere sahip eserleriyle bir dünya şairi olan, “Uzay Çağı Mistiği” Osman Türkay’ın eserleri gerek konu gerekse de motif açısından bütün dünyayı, hatta kozmosu yansıtmaktadır. Bu doğrultuda onun etkilendiği kaynakları Doğu ve Batı, klasik ve çağdaş, yerel ve evrensel, ulusal ve yabancı gibi alt başlıklar altında inceleyebiliriz:

1. Doğu Kaynakları (Hint ve Türk mitolojisi, klasik ve çağdaş Türk şairleri, Yunus Emre, Mevlana¹, vahdet-i vücud düşüncesi, Ahmet Hâşim, Yahya Kemal Beyatlı, Nazım Hikmet, Melih Cevdet Anday vb.)

2. Batı Kaynakları (Yunan-Latin mitolojisi, Çağdaş Amerikan ve İngiliz şiiri, özellikle Dylan Thomas, Ezra Pound, T.S.Eliot vb.)

3. Osman Türkay’ın eserlerinde Afrika kültürünün, özellikle de Mısır mitolojisinin izleri bulunmaktadır. Onun eserlerinde kayda değer önemli unsurlardan biri de bilim, özellikle uzay bilimidir.

İlk şiirlerini daha ortaokul sıralarındayken yazmaya başlayan Osman Türkay, kendi şiirinin üç aşamadan geçtiğini vurgulamıştır: “Benim sanat hayatımı üç devreye ayırmak mümkündür. Birinci devre 1946’dan 1951’e kadar devam eder. Bu devrede sembolik bir şairdim, Yahya Kemal’in, Ahmet Hâşim’in ve Rıza Tevfik’in bütün şiirlerini ezber biliyordum. İşlediğim konular, aşk, tabiat ve ölümdü. Aruz ve hece vezinlerini kullanıyordum. Şimdi eleştirel bir gözle baktığımda Yahya Kemal ile Ahmet Hâşim’in o zamanlar üzerimde kuvvetli bir tesiri olduğunu anlıyorum.

İkinci devre 1951’de başlar ve 1956’da sona erer. Bu devre içinde tek bir mısra bile yazmadım. Türkiye’den sonra Londra’ya gitmişim. Gazetecilik ve felsefe öğrenimi yapıyordum. Boş zamanlarımda sanat çevrelerine sık sık uğrar, kütüphanelere devam ederek batılı yazarların eserlerini okur ve fırsat buldukça incelemeler yapardım. Bu yıllar zarfında İngiliz dili vasıtasıyla Japon, Güney ve Kuzey Amerika, İngiliz ve Avrupa Edebiyatı ile sıkı bağlar kurmaya çalıştım. Okuduğum eserler ve yaşadığım çevre, bende ruh ve düşünce bakımından devrimler yarattı. Artık uzay çağının konuları ile baş başa bulunuyordum.

Üçüncü devre 1956 yılının başlangıcından bugüne kadar devam eder.”²

¹ Geniş bilgi için bk.: Elmira Memmedova, “Osman Türkay’ın Edebi Eserlerinde Evrensellik ve İdeolojik Kaynaklar”, T. C. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2007 UNESCO Mevlâna Yılında Uluslararası VII. Dil, Yazın, Değişim Sempozyumu, 02-05 Mayıs 2007, C. II. SÜ Basımevi, Konya 2007, s. 495-501.

² *Osman Türkay, İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma*, (Haz.: Şevket Öznur), Gökada Yayınları, Lefkoşa, 2002, s. 26.

Genellikle buldukları ortam ve çevre, şairler üzerinde büyük etki bırakmaktadır ve görüldüğü üzere Türkay'ın değişik yer ve ortamlarda, Kıbrıs, Türkiye ve İngiltere'nin sanat çevrelerinde bulunması ve kendisini geliştirmek amacıyla Japon, Amerikan ve Avrupa edebiyatıyla tanışması, hatta bazı manevi devrimler yaşaması, ilerleyen yıllarda edebî eserlerini de etkileyecektir. Başka türlü ifade etmek gerekirse Türkay'ın şiirlerinin dönemler açısından farklı üslup, dil ve içerik özelliklerine sahip olması, içinde bulunduğu farklı çevrelerin onun eserleri üzerindeki etkisi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda Mustafa Balcı, "Türkay'ın sanatındaki kültürlerin etkisini eski Türk tarihi ve medeniyeti, uzay, Hint mistisizmi ve Budacılık, Latin ve Yunan kültürleri ve Kıbrıs'taki kadim kültürler ve nihayet Türk okuyucusunun hiçbir zaman fark edemeyeceği kuantum fiziği konularına göre tasnif ederek onun sanatında çeşitli kültürlerin hâkim olduğunu" belirtir³.

Biz bu yazımızda Türkay'ın şiirlerini aşağıdaki kaynaklar bağlamında değerlendirmeye çalışacağız.

1. Mitoloji

Çocukluğunu Latin kültürü kalıntıları arasında geçiren⁴ Türkay, genç yaşlarından mitolojiye büyük ilgi duymaya başlamış ve eserlerinde mistik-mitolojik konu ve motifleri evrensel sorunlarla bağdaştırarak sunmaya çalışmıştır. Özellikle "Tanrı Kızları", "Evrenin Düşünde Gezgin", "Lotus'un İçine Uçmak" gibi eserlerinde Türk⁵, Hint⁶, Latin-Yunan⁷, Mısır⁸ mitolojisinin büyük ölçüdeki etkisini görmek mümkündür. Bütün bunları bir sentez hâlinde sunan Türkay, kendisine has uzay çağı mitolojisini oluşturmuştur. O, "Kıyamet Günü Gözlemcileri" şiirinde⁹ çağdaş insanın geliştirdiği yüksek teknolojiyle kendi kıyametini hazırladığını vurgulamış ve Hint mitolojisinden yararlanmış. Aşağıda örnek olarak vereceğimiz kıta, Hint mitolojisindeki kozmik yangın olayının şiirselleştirilmiş versiyonudur:

Yedi güneş¹⁰ doğmuş, yedi kızıl gözlü canavar

³ Mustafa Balcı, *Osman Türkay'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup*, (Yayınlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, s. 16.

⁴ Handan Özkök, "Ellinci Şiir Yılına Giren Osman Türkay: Ben Cennette Doğdum, Fakat Cehennemde Yaşadım", *Toplumun Sesi Dergisi*, S: 173-174, (1993), s. 26.

⁵ Özellikle "Kırgız Yaratılış" ("Sagan"), "Oğuz Kağan", "Ergenekon" destan ve mitleri ve Göktanrıcılık motifleri Türkay'ın şiirlerinde millî kimlikle ilgili meselelerde kullanılmaktadır.

⁶ "Kıyamet Günü Gözlemcileri", "Evrenin Düşünde Gezgin" gibi eserlerinde Budacılık ve Brahmanizmin etkisi belirgindir. Türkay, Hint mitolojisine mistisizmle ilgili büyük olduğu için önem vermiştir.

⁷ Zeus, Olimpus dağı, Adonis, Afrodit, Jüpiter, Poseidonis gibi tanrı ve tanrıçaların isimlerine Türkay'ın şiirlerinde sık sık rastlamaktayız.

⁸ Mısır mitolojisinden "Evrenin Düşünde Gezgin" eserinin "Afrika" bölümünde bahsedilmiştir.

⁹ Geniş bilgi için bkz.: Elmira Memmedova, "Osman Türkay Şiirlerinde Qiyamət: Dini Mifologiya və Müasir Düşüncə Aspektində", *Yaxın və Orta Şərq: Dünən, Bu gün, Sabah. Beynəlxalq Elmi Konfrans, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Şərqişnaslıq İnstitutu, 24-25 Oktyabr, 2007*, Bakı.

¹⁰ "Mitolojiler Sözlüğü"nde kozmik yangın alt başlığında bu olay şöyle tanımlanmaktadır: "Puranalar'ın birçoğunda paralaya'yı anlatan "rengârenk" hikâyeye bakılırsa, her şey uzun bir kuraklık dönemi ile başlar ve tüm canlılar yavaş yavaş güçsüzleşir. Sonra güneş her zamankinden daha da fazla ışıdayarak yediye bölünür ve yangın başlamadan önce üçlü dünyanın tüm nemini emer". (*Antik Dünya ve Geleneksel*

*Emdiler öz suyunu ovaların, dağların
Emdiler yedi denizin suyunu, kuruttular¹¹*

Türkay, şiirlerinde çeşitli Latin-Yunan tanrılarının da isimleri geçmekte ve onların mekânı olan Olimpüs dağları anılmaktadır:

*Bırak şimşegi çaksın hala yaşıyorsa Zevs
Vursun yıldırımını
Eski şimşeklerin tanrısı şimdi
Şu beton ormanlarının sınırları üzerinde
Yuvarlamada gökyüzünü Olimpüs'un doruklarından¹².*

Belli olduğu üzere Kıbrıs adası genellikle Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası olarak Afrodit'in adıyla anılır ve Türkay'ın şiirlerinde de bu mitolojik kahraman adaya ilişkin konularda sık sık anılmaktadır:

*Ak bir gül: Baf kıyılarında hala çıplak kadın¹³
Ayaklarının izleri, masalsı deniz kızları,
Belki de Afrodit¹⁴ ...*

Roma mitolojisinde bu tanrıça Venüs adıyla bilinmektedir ve Türkay'ın şiirlerinde, Afrodit'in bu ismine de rastlamaktayız:

*Ben senin Venüs olduğun çağları da bilirim
Köpük köpüktün kadın teninden Akdeniz'de,
Sonra ak mermer¹⁵*

62

Hatta şair onun diğer mitolojik kahraman Adonis'le ilişkilerine de değinmiştir:

Kaç Venüs, kaç Adonis yaşadı bizi çılginca duygulanarak¹⁶

Türkay şiirlerine Mısır mitolojisi de yansımış Ra, Osiris, İsis, Set, Nu gibi tanrılar "Evrenin Düşünde Gezin" eserinde Afrika'yla ilgili bölümde mitolojik kahramanlar olarak betimlemiştir. Türkay, Mısır kültüründen biçimsel olarak da etkilenmiş ve bazı şiirlerini piramit şeklinde kaleme almıştır.

Toplumlar da Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü, Yön.: Yves Bonnefoy, Dost Kitabevi Yayınları, I. cilt. Ankara 2000.)

¹¹ Osman Türkay, *Kıyamet Günü Gözlemcileri*, Asya Matbaası, İstanbul 1975, s. 40.

¹² Türkay, age., s. 55.

¹³ Aşk ve güzellik Tanrıçası olarak bilinen Afrodit'in, Kıbrıs'ta Baf'ta "Afrodit Taşı" olarak bilinen yerden, denizden köpükler içinden doğduğuna inanılmaktadır. Günümüzde hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar "Afrodit Taşı" nı ziyaret etmekte ve burada dilek tutmaktadırlar. ("Adamızın Sesi"ne konuk olan arkeolog Jacqueline Karayoryis "Kıbrıs'ın Afroditi" ile ilgili olarak yaptığı araştırmaları anlattı..." <http://www.talkoftheisland.com/turkce/25nisan2009.doc> - ET: 28.02.10)

¹⁴ Osman Türkay, *Kıyamet Günü Gözlemcileri*, Asya Matbaası, İstanbul 1975, s. 69.

¹⁵ Türkay, age., s. 85.

¹⁶ Türkay, age., s. 83

Türkey'in eserleri aynı zamanda Türk destanlarından da izler taşımaktadır. Örneğin, aşağıdaki mısralarda belirtilen "güneş dizgesindeki tutsaklık", "Ergenekon" destanında eski Türklerin mağaradaki özlemini çağrıştırmaktadır:

*Hep böyle mi geçecek tutsak yıllarımız güneş dizgesinde
Soylu şarkılarımız ışık göçümü özgürlüksüz
...Sarp geçitlerde körüksüz ateşsiz
Ne bir başlangıçta, ne de sondayız
Doğüstü bozkırların tansıklarından uzak çağlarda
Dağlar kesmede yolumuzu
Belli ki, Uzak Doğudan ta Uzak Batıya
evrensel
Bir yeni Ergenekon'dayız¹⁷ ...*

Şairin "Tanrı Kızları" şiirinde Kırgız efsanesinin motiflerine rastlamaktayız. Bu efsaneye göre "kutsal bir gölün suyundan gebe kalan kırk kız ilk Kırgızları oluşturur"¹⁸ ve Türkey'in kaydettiği Kırgız yaylası ve Kırk kız, onun yazıya aldığı daha bir mitolojik kaynağın net örneğidir.

*Oysa ki şimdi ben
Bilmem kaçınıcı kez ölmüşüm
Kırgız yaylasında yola çıktığım günden beri
Arkamda sürünen gölgemin içine gömülmüşüm.*

*...Oysa ki şimdi ben
Bir mavi ışıkmişim
Tanrısal göllerde serinleyen
Kırk kızın hepsine birden aşıkmişim¹⁹.*

Görüldüğü üzere Türkey, dünya mitolojisinden belirgin şekilde etkilenmiştir.

2. Din ve Tasavvuf

Türkey şiirlerinde çeşitli dinlerin de büyük ölçüde izleri görünmekte, Âdem²⁰, Lut²¹, Musa²², Nuh²³, İsa²⁴ (Mesih²⁵), Muhammed²⁶ gibi peygamberlerin isimleri zikrolunmaktadır.

¹⁷ Osman Türkey, *Uyurgezer*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1969, s. 16-17

¹⁸ Murat Uraz, *Türk Mitolojisi*, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1967, s.97

¹⁹ Osman Türkey, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s. 163.

²⁰ "Havva'yı anıştırdı ansızın Adem'in gözüyle bana" (Osman Türkey, *Kıyamet Günü Gözlemcileri*, s. 85)

²¹ "Lut gölünde buğudur kösnü" (Türkey, age., s. 31.)

²² "Musa belki de Tur dağında bir anten" (Türkey, age., s. 14.)

²³ "Midye kabuğuydum Nuh tufanlarında: Sandalimsı bir şey" (Türkey, age., s. 85.)

²⁴ "Gelen bir kozmonotmuş, İsa değil" (Türkey, age., s. 34.)

²⁵ "Nice zamanlar geçti dönmedi Mesih!" (Türkey, age., s. 15.)

²⁶ "Bu ışıkta muhabbet var

Bu ışıkta nedamet var

Miracında

Muhammed var". (Osman Türkey, *7 Telli*, Beşparmak Yayınları, Lefkoşa 1959 s. 67.)

“Ateşten bir ırmaktır akar denizlerime Mevlana”²⁷– dizesini söyleyen Türkay’ın şiirleri büyük ölçüde İslam mistisizmiyle bağlantılıdır. Her ne kadar modern üslup sergilese de onun şiirlerinde vahdet-i vücud, vahdet-i şühud kuramlarıyla ilgili görüşler önemli yer tutmaktadır. Özellikle, “Lotus’un İçine Uçmak” adlı modern destanda tasavvufi motif ve sembollere rastlamaktayız.

Tasavvuftaki önemli sembollerden biri denizdir ve Osman Türkay da şiirlerinde vahdet-i vücudla ilgili görüşlerini ifade ederken bu sembolü kullanmıştır. Örneğin aşağıdaki mısralarda ruhların (cüzün) denize (külle) olan özlemi şöyle dile getirilmiştir:

*Denizden uzak olanlar bilir
Duygu duygu
Ruhlarında genişleyen boşluğu*²⁸

Başka bir şiirinde Akdeniz’in güzelliklerini vafederken, Yunus Emre’nin “Şol Cennetin ırmakları akar Allah deyü deyü” mısralarındaki “ırmak” kelimesini “deniz” ile ifade etmiştir:

*Akdeniz bizi dinler
Allah Allah deyü inler*²⁹

Belli olduğu üzere “Vücut kulun helak ve yok olmasını gerektirir. Kul bu konuda önce denizi gören (tevâcüd), sonra açılmak niyetiyle bir sandal temin edip ona binen (vecd) ve sonunda denize açılan (vücut) kişiye benzetilir”³⁰. Türkay’ın “Lotusun İçine Uçmak” adlı eserinde bu öğretiye uygun motifler bulunmaktadır. Bangkok’ta düzenlenecek Dünya Ozanlarının X. Kurultayına gitmek üzere sokağa çıkan şaire bir bayan yaklaşır ve eline bir zarfı tutuşturarak oradan uzaklaşır. Zarfta, şairin mekân ve zaman sınırlarını aşarak yolculuk yapacağı bildirilmektedir. Yani o, vahdet-i vücud öğretisine uygun bir şekilde seyr-i süluk edecektir. Şiirde Kâinatlar Ozanı Sempiternus “Sonsuzluk Gemisi”ne binerek sonsuzluğa – denize (Mutlak Varlığa) doğru yol alacaktır. Bu sebeple o, şiir tapınağına vararak Kâinatlar Ozanı Sempiternus’tan (mürşid-i kâimiden) ilim öğrenecek, evrensellik şurubundan (ilahi meyden) içecek, nar-ı beyzada yunup arınacak, fiziksel olarak yok olacak, temizlenmiş ruhu ise Kâinata yolculuk yaparak Tanrının dergâhına ulaşacaktır.

Görüldüğü üzere Osman Türkay, İslam mistisizmini iyi bilmiş ve şiirlerinde kendine has bir tarzda bundan faydalanmıştır. Şiirdeki manevi temizlenme töreniyle ilgili bölümden örnek vererek fikrimizi açıklamaya çalışalım:

*Kristal bir bardakta
Mor bir şurup uzatıldı*

²⁷ Osman Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.76.

²⁸ Türkay, *7 Telli*, s. 44.

²⁹ Türkay, *age.*, s. 48.

³⁰ Mahmut Erol Kılıç, “İbnü’l-Arabi Muhyiddin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 20. Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul 1999, s. 508.

...şurubu bir solukta içtim
İçtim onunla
Mor dünyaların aydınlığını.
...Ak alev
Vücudu, organları değil
Ruhu arıtmıştı
Kendimi bir dev kadar iri
Kelebek gibi
Çok hafif hissediyordum
Küresel'den bütünsel'e
Geçiş gerçekleşti³¹

Burada temizlenen ruhun kelebeğe benzemesi (dönüşmesi) dikkat çekmektedir. Bu dönüşme motifine Taoculukta da rastlıyoruz. Daha çok transmutasyon gibi yorumlanan bu düşüncede insanın uykuda kelebeğe dönüşmesi ve insanla kelebek arasında farkın ortadan kalkmasından bahsedilir.³² Bilindiği gibi, tasavvufta da kelebek (pervane) önemli sembollerdendir. “Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek yani pervane, tasavvufta yanan mumun çevresinde durmadan dönen, en sonunda ona kavuşmak için kendini alevlere atıp yakan, yok eden hakiki âşığı simgeler. Pervane bu özelliğiyle, tasavvuf yolunda seyr ü sülûk eden, hâl ve makamları geçen, en sonunda vuslata eren, yani fenâfillah mertebesine eren sâliki çağrıştırmaktadır”³³.

Bu yolculuk sonucunda Kâinatlar Ozanı ona önü mavi, ardı siyah hırkayı giydirir:

Ruhum
benliğim
tüm fiziksel varlığım
öylesine yandı ki
değil on
değil yüz
değil bin
yüzbin ateşten gömleği
bir anda giyinmiş gibi yandım
bağırmadım
o lav denizi hırkayı
daha sıkı giyindim³⁴

³¹ Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s.286.

³² (Geniş bilgi için bkz: Toshihiko İzutsu. *Tao-culuk'taki Anahtar Kavramlar. Ibn Arabî ile Lao-Tzû ve Chuang-Tzû'nun Mukayesesi*. (Çev.: Ahmet Yüksel Özemre), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2003, 44-45.)

³³ Kaplan Üstüner, *Divan Şiirinde Tasavvuf (14. - 15. Yüzyıllar)*, (Yayınlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 383.

³⁴ Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s. 289.

Hırka renginin mavi ve siyah olarak verilmesi Osman Türkay'ın vahdet-i vücud düşüncesinden etkilendiğinin başka bir delili olarak karşımıza çıkmaktadır. “Renk yönündeki farklılıklarla ilgili olarak bazı sufiler, hırkanın mavi renk olmasını tercih etmişler, bazı sufiler, hırkanın renginin siyah olmasını tercih etmişlerdir. Çünkü siyah renk sufilere göre renksiz olup seyr-i sülûkta makamların sonuna ulaşmayı ve koca derya olan gaybın sınırında durmayı simgelemektedir”³⁵. Mavi ve siyah renkler vahdet-i vücud düşüncesinde özel sembolik anlama sahiptir ve Osman Türkay da şiirde bu iki rengi senkretik olarak vermiştir. Ayrıca bu hırkayı giyme süreci de aynen tasavvufta olduğu gibidir. Mürşidi olan Kainatlar Ozanı tarafından hırka giydirilen şair, Kainatın en üst katına (koca deryanın gaybına) ve Tanrı'ya ulaşır.

Osman Türkay modern çağda ve modern üslupta şiirler yazan bir şair olmasına rağmen eserlerinde sık sık dini, mitolojik kaynaklara başvurmuş ve onlardan faydalanmıştır. Onun şiirlerinde kullanmış olduğu deniz, uyku, nar-ı beyza, hayal-gerçek, ayna ve görüntü, ışık-nur, mey (şurup), hırka, teklik-çokluk, seyri-sülûk mürid-mürşid vb. sembolik unsurlar İslam ve Hint mistisizminden kaynaklanmaktadır³⁶.

1. Sembolizm Akımı (Ahmet Hâşim)

Kendisinin de belirttiği gibi Türkay'ın ilk dönem şiirleri XIX. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan ve dünya edebiyatını etkileyen sembolizm akımının tesiri ile yazılmıştır.³⁷ Salahi Sonyel bu konuyla ilgili şöyle kaydetmektedir: “Osman Türkay, o sıralarda Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hâşim gibi aruz vezniyle şiirler yazan şairlerin sembol yüklü eserlerinin etkisi ile zevkle okunan, kişinin zevkini ve ufkunu açan, ya da kişiyi uzun süre düşündüren sembolik şiirler yazar”³⁸. Türkay'ın ilk dönem şiirlerinden birçoğunda Ahmet Hâşim'in etkisi açık olarak görülmektedir ve aşağıda bunun örnek metinlerini sunacağız.

Charles Baudelaire'in “Şiir Çiçekleri” adlı şiirinin edebiyat dünyasında ortaya çıkardığı dönüm noktasından sonra Verlaine, Rimbaud ve Mallarme'nin sanatında kendisini gösteren sembolizm akımı Fransa'da oluşsa da kısa bir zamanda bütün Avrupa, Amerika ve Asya'ya yayılarak evrenselleşmeye doğru gitmiştir. 19. asrın sonlarında Batı kültürünün etkisinde gelişen Türk edebiyatında da sembolizm akımının etkileri olmuştur. Ahmet Rasim, Cenap Şehabettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf gibi edebiyatçılar bu akım ve onun temsilcileri hakkında çeşitli yazılar yazsalar da Türk edebiyatında sembolizmin ilk meşhur

³⁵ Tahir Uluç, *Tasavvuf Gelenğinde Hırka Giymek ve Giydirmek*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001, s. 69.

³⁶ Geniş bilgi için bkz: Elmira Memmedova, “Çağdaş Kıbrıs Türk şiirinde vâhdâti-vücud nâzariyyesinin poetik ifadesi (Osman Türkayın yaratıcılığı açısından)”, *Şerq və Qərb: Ümumi Mənəvi Dəyərlər, Elmi-Mədəni Əlaqələr Beynəlxalq Sempoziumu*, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası-Oxford Universiteti, 10-13 oktyabr, Bakı 2009.

³⁷ Boudleur, Mallarme, Ahmet Hâşim gibi çeşitli sembolist şairlerin adları Türkay'ın sonraki dönem şiirlerinde de geçmektedir.

³⁸“Önsöz”, *Osman Türkay, İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s.10.

temsilcisi Ahmet Hâşim sayılmaktadır. Onun 1921 yılında “Dergâh” dergisinde yayımladığı “Şiirde Mana ve Vuzuh” makalesi Türk edebiyatında sembolizmin beyannameyi olarak kabul edilmiştir³⁹. I. Dünya Savaşı devrinde sembolizm akımı Türkiye’de daha da gelişmiştir.

Ahmet Hâşim üzerine araştırmacılar tarafından birçok incelemeler yapılmış ve sembolist bir şair gibi onun şiirleri kapsamlı şekilde araştırılmıştır. Biz bu incelemelerden hareketle bir etki kaynağı olarak Ahmet Hâşim’in izlerini Osman Türkay sanatında göstermeğe çalışacağız. Bu nedenle onların yaşam ve sanatlarındaki bazı paralelliklere değinmek istiyoruz.

Osman Türkay çocuk yaşlarından itibaren babasını, annesini ve ablasını kaybetmiştir. Ahmet Hâşim de annesini yitirmiş ve öksüzlüğü bütün hayatı boyunca gönlünde kanayan bir yara olmuştur⁴⁰. Osman Türkay, “Ömrümün Dağlarında” adlı uzun şiirinde, Ahmet Hâşim ise ilk şiiri “Hayâl-i Aşkım”dan başlayarak bütün hayatı boyunca annesinin, Bağdat’ta geçirdiği çocukluk yıllarının hatırasını manzumelerine yansıtmıştır. Her iki şair kendi felaketinin, yakınlarının ölüm nedenini doğada bulmaya çalışmışlardır. Osman Türkay kuşları, çiçekleri sorguya çekmiş, Ahmet Hâşim ise bir hazan yelini suçlu bulmuştur:

*Ey eski kamer, sen bizi elbette bilirsin
Annemdi o nurunda gezen zill-i mehasin
Bendim o çocuk, bendim o sima-yi tahayyür
Bir gün ki hazan ufka kızıl dalgalı bir nur
Bir kanlı ziya hasrediyorken, onu bir yed
Bir bad-ı haşin aldı o rüyayı müebbet⁴¹*

Hâşim ve Türkay genellikle eserlerinde doğaya önem vermektedirler. “Duyguları doğa aracılığıyla dışa vurmak, dış evreni iç evrenin temsilcisi kılmak yöntemini Hâşim, Edebiyat-ı Cedîdecilerden almış ve gençlik şiirlerinden bazılarında uygulamıştır⁴². Onun şiirlerinde doğa âdeta hüznün ifade ediyor. Asım Bezirci’ye göre, gece ve karanlık ona kötümser duygularını iyi bir şekilde yansıtmaya imkân vermektedir. Hatta Hâşim’in kendisi de gün ışığı her şeyi olduğu gibi gösterdiği, gecenin yaratmaya imkân verdiği tahayyüllerin, hayallerin üzerinden perdeyi kaldırdığı için güneşi ve sabahı sevmemektedir. Osman Türkay ise ondan farklı olarak sabahın şafağını; hürriyetin, güzelliklerin, adaletin, iyiliklerin, bereketin habercisi olarak kabullenmiştir:

*Dağlarımız pınar pınar
Bağlarımız salkım salkım
Kırlarımız başak başak*

³⁹ Zeynep Karman, “Sembolizm”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimleri Eserleri Terimler*, C. 7, Dergah Yayınları, İstanbul, s. 512.

⁴⁰ Rıfat Necdet Evrimer, *Fecr-i Ati Şairleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1959, s. 7.

⁴¹ Asım Bezirci, *Ahmet Hâşim. Şairliği ve Şiirlerinden Seçmeler*, Akşam Kitap Kütübü Serisi No. 56, Kitapçılık Ticaret Ltd. Şti. Yayınları, İstanbul 1967, s. 28.

⁴² Bezirci, age., 1967, s. 30.

*Denizlerde buğday yüklü gemilerde
Her seherde
Her seferde
Pupa yelken ruhlarımız
Yeni hayat müjdecisi
Dalgaları, dalgaları, dalgaları*⁴³

Ahmet Hâşim, Fransız sembolistleri arasında en çok etkilendiği Reigner'i tam tekrar etmediği gibi, Osman Türkay da onun mutlak ardılı olmuyor. Ama kötümserlik her ikisinin şiirleri için geçerlidir. Bize göre, Ahmet Hâşim'in "Yollar", "O Belde", "Zulmet" şiirlerinin Osman Türkay sanatına etkisi daha büyüktür. "Yollar", "O Belde" gibi şiirler Hâşim'in yaşadığı anlayışsız çevreye, maddeci insanlığa duyduğu tiksintiyi, onlardan kaçışını ve düşsel bir ülkeye sığınışını, mutluluğu orada arayışını dile getirmektedir"⁴⁴. Osman Türkay'ın kötümser şiirlerinden olan "Yıldan Yıla"da gamlı şairin gönlü, yaşadığı sönük ve solgun hayattan kurtulmak için meçhul bir yola doğru yönelmektedir:

*Solan çiçeklere hep hazin hazin
Bakarak gönlüme hülya aradım
Peşine takılıp meçhul bir izin
Titreye titreye attım bir adım*⁴⁵

Ahmet Hâşim'in "O Belde şiirinin dördüncü bendinde O Belde'nin nerede olduğu soruluyor. Ama kesin bir cevap verilemiyor. (Verilemez de; çünkü Hâşim güvensizlik içindedir ve kurduğu hayal ülkesinin gerçekleşmeyeceğini bilmektedir.) Aslında, bu soruyla hayalden gerçeğe, yani şiirin başladığı noktaya dönülüyor. Öğreniyoruz ki, o kötü çevrenin ve acı hayatın dışına çıkmak imkânsızdır. Şiirin son parçası kader yazgısına benzeyen bu imkânsızlığı yansıtmaktadır:

*Ve mai gölgeli bir beldeden cüda kalarak
Bu nefy ü hicre müebbet bu yerde mahkûmuz...*⁴⁶

"Çevresiyle bağdaşamayan, toplumda yerini bulamayan ve yaşadığı hayatı beğenmeyen Hâşim kendi âleminde bir evren kurarak avunmaya çalışır. Daha doğrusu, benimsemediği gerçeği hiç değilse, bu yolla değiştirmiş veya aşmış olur. Ülküsel bir evren: Hâşim'in hayatı gibi şiiri de bu evrenin, yani O Belde'nin özlemiyle yoğrulmuştur."⁴⁷

Hayali bir dünya konusu Hâşim'in sanatında özel, psikolojik sorunlara bağlıysa, Türkay'ın şiirlerinde bu mesele kişisellikle birlikte millî duyguların da

⁴³ Osman Türkay, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, 2002, s. 91.

⁴⁴ Bezirci, age., 1967, s. 14.

⁴⁵ Osman Türkay, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s. 86.

⁴⁶ Bezirci, age., 1967, s. 46.

⁴⁷ Bezirci, age., s. 69.

yansımasında belirir. Türkay'ın "Alasya" şiiri "O Belde"'den farklı olarak geçmişe hitaben yazılmıştır:

*Al gönlümün Alasyası Pırlanta şehir!
Ayrılıp kalbimi binlerce boşluğa çekilmiş sakininden
Bana da kucağında sıcak bir yuva ver
Nerededir şimdi o som altına şekil veren elleri
O bahar yuvası, o gül damlası
O yasemin çardağı, o yolcular durağı?
İçim yanıyor, kurudu kanım
Ölüyorum susuzluktan
Geç kalma ruhuma anıların serin olanlarını göster!⁴⁸*

Türkay'ın sanatındaki "billur şehirler" bazen mukaddes bir mekânı sembolize etmektedir:

*Billurdan şehirler girip gözüme
Tanrısal ışıklar değmiş yüzüme
Mukaddes ülkeler! Nedir ki bekçin?
Geliyorum hakka kavuşmak için⁴⁹*

Görüldüğü gibi, hayali şehirler, ülkeler, diyarlar Hâşim'in sanatında hayatın kederli ve tahammül edilmez levhalarından kaçıp gizlenmek için birer sığınak niteliğindedir, Türkay'ın şiirlerinde ise bu mekân düşsel yerdur. Ama her iki durumda da bu bilinmeyen mekân mutluluk sembolüdür.

Ahmet Hâşim'in "Son bahar" şiiri ile Osman Türkay'ın "Bu Hazan Âlemi" şiiri arasındaki bağlantıyı da görmemek mümkün değildir. Sembolistlerin karamsar ruhlu şiirlerinde keder remzi olan güz mevsiminin tasviri ile sık sık karşılaşmaktayız. Ahmet Hâşim sonbaharı ağlayan bir rüzgârın sesinde, kanlı bir ışık şuasının fonunda takdim eder:

*Dökerken ufka donuk, kanlı bir ziya Eylül
Ederek zulf – i tarumara bulut
Gizli bir sesle ağlayan ey bad!⁵⁰*

Osman Türkay da bu hazan mevsimini hüznün, ölüm ve viranelik zamanı olarak adlandırmaktadır. Toprak sanki şeytanla sözleşerek gözü kandan doymayan ejderha gibi ağzını açmış, insanları, kuşları ve yaprakları yutmaktadır:

*Korular çırılçıplak ve dağlar keşmekeşi,
Feryat! Söndü ufukta Allah'ın son güneşi!*

*Sonsuz seferlerinde o alev kuşlar muğber
Girer yedi kat yere duyan ve düşünenler...*

⁴⁸ Osman Türkay, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s. 109.

⁴⁹ Osman Türkay, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s. 46.

⁵⁰ Yaşar Nabi, *Ahmet Hâşim, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1964, s. 28.

*Bahçeler viran açmaz narçiçeği kalplerde
Düşüp dallardan yere koru kaldı mermerde...*⁵¹

Osman Türkay, sonraki dönem şiirlerinde Ahmet Hâşim'in ismini de zikretmeden edemez:

*Bir ses der ki: "İşte Hâşim'in merdiveni, hadi, çıkabildiğin kadar çık"*⁵²

Türkay, şiirlerinde her ne kadar Ahmet Hâşim'den etkilense de aynı zamanda ondan farklı birçok özelliklere de sahiptir ve bu nedenle de şiirinin ikinci dönemi tamamen yeni biçim ve içeriktedir.⁵³

3. Serbest Şiir ve Nazım Hikmet

XX. yüzyıl Türk şiirinde Nazım Hikmet ayrı bir ekoldür ve serbest şiirin oluşmasında onun büyük rolü vardır. Bu bakımdan Kıbrıs Türk edebiyatında serbest şiiri ilk kullananlardan olan Türkay'ın şiirlerinin sembolik tarzdan, geleneksel biçimlerden uzaklaşarak yeni üslup ve şekilde ortaya çıkmasında İngiliz yazarları kadar Nazım Hikmet'in de etkisi bulunmaktadır.

Türkay'ın şahsi üslubunun oluşmasında Nazım Hikmet'in, dolayısıyla da Mayakovski'nin ve fütürizm akımının etkisi, şairin eserlerini incelerken ve itirafını okurken ("...uzun şiirlerimde, sürekli biçim değiştirmekte de Nazım'dan yararlandığımı, ama kendime özgü bir teknik geliştirdiğimi vurgulayabilirim"⁵⁴) anlaşılmaktadır. Türkay'ın "7 Telli" başlıklı ilk kitabında da bu tesir görülmektedir. Türkay'ın aşağıdaki mısralarında ise "Makineleşmek" şiirinin etkisi açıkça belli olur:

*Çağım makine çağı
Fabrika kuruyorum, fabrika kuruyorum
Bir atom çekirdeği içinde
Nasıl dönerse elektronlar
Kafamın içinde öyle
Dönüyor milyon ve milyonlar
Elektromotorlar
Çelik çelik üstünde
Çelik çelik içinde
Betonarme vücudum, iskeletim ruhum,*

⁵¹ Osman Türkay, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s. 51.

⁵² Türkay, *Uyurgezer*, s. 9.

⁵³ Geniş bilgi için bkz: Elmira Fikretkızı, "Osman Türkay'ın İlk Devir Yaratıcılığında Ahmet Hâşim'in Etkisi", *Turan İlim Fikir ve Siyaset Dergisi*, İstanbul, S: 7, 2009, s. 152-156 (Bu konu ilk defa olarak "Çağdaş Kıbrıs Türk Şiirinin Oluşumunda Osman Türkay'ın Rolü" adlı doktora tezimizde araştırılmış (sayfa: 49-55.), daha sonralar makale gibi Osman Türkay'la bağlı Kıbrıs'ta basılacak kitaba dâhil edilmek için verilmiştir (haz: Şevket Öznur). Osman Türkay'ın 7. yıl dönümünde Şevket Öznur tarafından Yakın Doğu Üniversitesinde verilen konferansta basılacak kitabın terkip hissesi gibi sunulmuş, lakin yanlışlıkla bazı internet sitelerinde makale, maalesef, Şevket Öznur'un adına takdim olunmuştur).

⁵⁴ Osman Türkay, *İlk Şiirleri Üzerine Bir Araştırma (1946-1961)*, s.13.

*Fabrika kuruyorum, fabrika kuruyorum*⁵⁵

Türkay, etkilenmiş olduğu bütün kaynakları kendi sanatkârlığının süzgecinden geçirmiş ve “kozmos-uzay” konusuyla bağdaştırmıştır. Misal olarak, Nazım Hikmet’in “Güneşi İçenlerin Türküsü” şiirinin etkisi altında yazılmış ama farklı özelliklere sahip “Başkaldıranların Türküsü” adlı şiirinde isyan edenler, örnek şiirden farklı olarak, yeni bir sömürgeye, Güneşi fethetme değil, Kâinatın genişliğine, sonsuzluğa can atıyorlar. Yani “Başkaldıranların Türküsü” adlı şiir hem başlık, hem de içerik açısından görünüşte sosyal etkileşim izlenimi vermektedir. Burada Sfenksler, eski Roma’daki Spartalılar eski zamanlardan bugüne değin, Avrupa sanayi devrimlerine, çeşitli dönemlerde ayrı ayrı ırkların temsilcilerinin isyankârlığına kadar uzun zaman diliminde isyankârlar tarihi ile ilgili genel bir değerlendirmede bulunulur. Lakin Türkay, diğer şairlerden farklı olarak, konuya kendine has şekilde “kozmetik renk” katar:

*Sesleri duyulmazdı önceleri türküleri mutsuz muydu neydi
Yoksa bir mağara mıydı yaşadıkları
Toprağı titreten onların uğultularıydı belki de depremlerde*

*Gördüm şimdi güneşten çıkageldiler
Ayaklarında unutulmuş ağırlığı kopuk zincirlerin
Ellerinde kucak-kucak ışık demetleri*⁵⁶

Nazım Hikmet de güneşe doğru giden kahramanları gördüğünü ve türküyü söylediğini dile getirmektedir:

*Ben de gördüm o kahramanları,
ben de sardım o örgüyü,
ben de onlarla
güneşe giden
köprüden
geçtim!
Ben de içtim toprak çanaklarda güneşi
Ben de söyledim o türküyü!*⁵⁷

Nazım Hikmet’in “Kıyamet Sureleri” başlıklı şiiriyle Türkay’ın “Kıyamet Günü Gözlemcileri” kitabı arasında da paralellikler söz konusudur.

Nazım Hikmet:

*Yedi kat yerin altından uğultular geliyor.
Çok alâmetler belirdi, vakit tamamdır.
Haram sevaboldu, sevap haramdır.*

⁵⁵ Türkay, 7 Telli, s. 38–39.

⁵⁶ Türkay, Kıyamet Günü Gözlemcileri, s. 93.

⁵⁷ Nazım Hikmet, *Bütün Eserleri, Şiirler (1916–1951)*, C. I, Narodna Prosveta, Sofya 1967, s. 109.

*Ak kurt, kara tahtayı daha bir yol kemir,
çekin ki körükleri
ateşe girdi demir.*

*Çok alâmetler belirdi, vakit tamamdır.
Duyuldu kim ölüm satılıp kâr edile,
kendi kendilerin reddü inkâr edile
ve duyuldu kabuğuna tık ettiği civcivin.
Duyuldu uykusundan uyandığı
zincirinden başka kaybedecek şeyi olmayan devin⁵⁸.*

Osman Türkay da “bu son belirti”⁵⁹ diyerek çağdaş insanoğlunun silahlanarak, teknolojiyi insanların mutluluğu için değil, savaş yolunda kullanarak kendi kıyametini hazırlamasından yakınmaktadır. Nazım Hikmet, haramla sevabın karışmasından yakınırken Türkay da yaşanan olaylara karşı olumsuz yaklaşımını aşağıdaki dizelerde dile getirmektedir:

*Bakarım katiller insancıl, hırsızlar erdem öğretmeni...
Ben dünyanın yedi denizinde suları dinlerim...
Bir özdek yapısı kuruyorsunuz
Kıyamet gününü incelemeye elverişli;⁶⁰*

Bundan başka Nazım Hikmet’in “Dünyayı Verelim Çocuklara” şiiriyle Türkay’ın savaş ve barış konusu üzerine yazılmış “Atom Barışı” eseri arasında da örtüşme dikkati çekmekte, her iki eserde küçük çocukların barış uğrunda yaptıkları eylemlerden bahsedilmektedir:

Nazım Hikmet:

*Dünyayı verelim çocuklara hiç değilse bir günlüğüne
allı pullu bir balon gibi verelim oynasınlar
oynasınlar türküler söyleyerek yıldızların arasında
dünyayı çocuklara verelim
...bir günlük de olsa öğrensin dünya arkadaşlığı
çocuklar dünyayı alacak elimizden
ölümsüz ağaçlar dikecekler⁶¹*

Osman Türkay:

*Hep karanlığa karşıydı – yıkıma, kıyıcı alevlere
Açlığa karşıydı, hastalığa, bilgisizliğe
Işık çocuklarının savaşları
Şimdi yer çocukları da gök çocukları da bizimle⁶²*

⁵⁸ Nâzım Hikmet’in Kıyamet Sureleri,
<http://www.toplumusmani.net/modules/wfsection/article.php?articleid=569-> (ET: 09.10.2009)

⁵⁹ Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s. 169.

⁶⁰ Türkay, *age.*, s. 181.

⁶¹ Nazım Hikmet, *Bütün Eserleri, Şiirler (1951–1963)*, C. II, Narodna Prosveta, Sofya 1967, s. 356.

Nazım Hikmet ve Osman Türkay'ın ortak yönlerinden biri de her ikisinin XX. yüzyılda yaşamış olmasıdır.

Nazım Hikmet:

*Ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum,
Bana yeter
yirminci asırda olduğum safta olmak
bizim tarafta olmak
ve dövüşmek yeni bir âlem için...⁶³*

Nazım Hikmet daha çok bir komünist olarak ve yeni bir dünya kurmak amacıyla XX. yüzyılda yaşamaktan memnunsu ve bunun mutluluğunu yaşıyorsa, Türkay da bir uzay çağı şairi olarak insanoğlunun kozmosa uçmasından mutluluk duymakta ve Şengül'ün timsalinde yeni uzay çağı insanı olmasıyla övünmektedir:

*Doğdu Atomium
Veda et eski dünyalarına
Veda et sevdiklerine
İşte turmanıyoruz yeni çağın eteklerine.
Şimdi dünyanın geniş
Gökler bir tuhaf aydınlık
Düşünme önünde çıkacak yalçın kayaları
Aşiver, aşiver uzayları.
...yürü zafer senin
Zafer sevenin.⁶⁴*

73

Şiirden de görüldüğü gibi her iki şair yeni zafer döneminden bahsetmektedir. Aralarındaki fark ise Türkay'ın uzayı fethetme doğru yolculuğa yeryüzünden değil gökyüzünden başlamasıdır. Yalnız Nazım Hikmet ve Osman Türkay değil, dönemin birçok şairi 1957 yılında uzaya ilk yapay uydu gönderildikten sonra uzayla ilgili konulara temas etmişlerdir. Nazım Hikmet'in 1959 yılında kaleme aldığı şiirlerinden birinde Merih'e giden turistlerden bahsedilmektedir:

*Merih'e giden kosmos gemisinde turistler
Yeryüzünde yazılmış şiirler okuyacak
Her sözü beste beste, renk renk, kat kat açarak
En sırlı çekirdeğe ulaşabilecekler.⁶⁵*

Osman Türkay da "7 Telli" (1959) kitabındaki şiirlerinden birisinde Merihlilere mısralar sattığını yazmaktadır:

⁶² Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s. 56.

⁶³ Yirminci Asra Dair, <http://mitoloji.info/nazim-hikmet/nazim-hikmet-yirminci-asra-dair.nedir> (ET: 09.10.2009)

⁶⁴ Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s. 13–15.

⁶⁵ Nazım Hikmet, *Bütün Eserleri. Şiirler (1951–1963)*, s. 249

*Esirgeyen bağışlayan Tanrı adıyla,
Merihlilere mısralar satıyorum,
Ve sizi anlatıyorum..
En eski uzay çağlarından bana ses ver usum,
Ben yeryüzünde yabancı, ben yeryüzünde
Konuk,
Yerçekimini aştım kökümü arıyorum..⁶⁶*

Nazım Hikmet ve Osman Türkay'ın şiirlerinde dikkati çeken bir diğer husus da her iki şairin 1999–2000 yılının sanatkârlarına mesaj göndermeleridir.

Osman Türkay:

*Yıl: 1999
Bu anda ne evde, ne tarlada, ne fabrikadasın
Yirminci Yüzyıl'ı, Yirmibirinci Yüzyıl'a
Bağlayan sınır dakikasındasın*

*Bu anda ne Hindistan'da, ne Çin'de, ne Maçin'desin
Bizimkileri öteki dünyalara götüren
İnsan yapısı kürenin içindedin*

*Sen şair filozofu dünyanın
Sen en yürekli fizikçisi zamanın...⁶⁷*

Nazım Hikmet:

*Ey 77 yıl sonra
Şarkın "Futurist abidesi" yükselen
meydanlarda
Mısralarını mikrofonla haykıracak şair!
Ey suratları düzgünsüz aktörlerine
Kollektivizmin
Temiz optimizmini oynatacak rejisör!⁶⁸*

Bu iki şiir arasındaki temel fark ideolojik yöndendir. Komünist bir şair olan Nazım Hikmet, 1923 yılında yazdığı şiirinde, bu tarihten 77 yıl sonra yaşayacak şairlere verdiği mesajında sosyalizmin zaferi, kolektivizmin bütün dünyaya yayılacağı vb. birçok sosyal-siyasal olayları dile getirdiği hâlde; Türkay, iletilerinde daha evrenseldir. O, aynı dünyayı paylaştığı insanlara hiçbir fark gözetmeksizin kardeşlik ve sevgi duygularını iletmektedir.

Nazım Hikmet'in "Kozmosun Kardeşliği Adına" şiirinde kâinata (evrende) başka varlıkların olup-olmaması sorusuna yanıt aranmaktadır. İlk uzay adamının

⁶⁶ Türkay, 7 Telli, s. 6

⁶⁷ Türkay, Seçme Şiirler (1950–1990), s. 5.

⁶⁸ Nazım Hikmet, Bütün Eserleri. Şiirler (1951–1963), C. II, s. 87.

Rusyalı Yuri Gagarin olmasıyla övünen şair hatta evrende böylesi yaratıklar bulunduğu hâlde yeryüzü elçisinin onunla “Tovariş” (Rusça arkadaş) diyerek konuşacağından gurur duymakta, komunizmin uzaya taşınacağına dair imalarda bulunmaktadır:

*Tovariş diyecek
söze bu sözle başlayacak biliyorum
Tovariş diyecek
ne üs kurmağa geldim yıldızına
ne petrol, ne yemiş imtiyazı istemeğe...*⁶⁹

Osman Türkay, Nazım Hikmet’ten farklı olarak sosyalizm-kapitalizm vb. ideolojileri yaymak amacıyla değil, sadece insanlık ve bilim adına böylesi konulara bütün şiir kitaplarında değinmiştir:

*Uzay gemimizde
Sonsuz bir yolculuktayız
Bir yerlere gideriz biz
Gider gider geri döneriz biz
Mavi dünyamızı severiz biz*⁷⁰

Nazım Hikmet şiirlerinden birinde Ay’a, hatta daha ötelere gidileceğinden emin olduğunu bildirerek kimsenin aç kalmayacağı, kimsenin kimseyi yermeyeceği bir dünyanın ne zaman bulunacağı sorusuna da cevap aramaktadır.⁷¹ Türkay da Nazım Hikmet gibi eserlerinde bir çok evrensel sorunlara değinmiş, özellikle “Dünyamızın Portresi-1990”⁷² adlı uzun şiirinde Nazım Hikmet’in temas ettiği benzer meseleleri merceğe almıştır. Osman Türkay’ın aşağıda örnek olarak verdiğimiz dizeleri Nazım Hikmet’in “Açların Gözbebekleri” şiirini hatırlatmaktadır:

*Gitmediniz
Görmediniz
Gördünüzse bilmediniz
O aç çocukların
Nasıl bir yalvarışla
Batan bir güneşe
Ağlar gibi
Gözlerinize
Gözbebeklerinizin içine
Baktıklarını*⁷³

⁶⁹ Nazım Hikmet, age., s. 295.

⁷⁰ Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s. 353.

⁷¹ Türkay, age., s. 247.

⁷² Geniş bilgi için bkz: Elmira Memmedova, “Osman Türkay’ın “Dünyamızın Portresi – 1990” Şiirinde İnsan, Dünya ve Uzay Konuları”, *KIBATEK, VI. Edebiyat Şöleni*, 16-21 Mart, Bakü 2003, Başkent Matbaacılık, Ankara 2004, s. 139–148.

⁷³ Türkay, *Seçme Şiirler (1950–1990)*, s. 330.

Görüldüğü gibi Nazım Hikmet'le Osman Türkay'ın şiirleri arasında çeşitli yönlerden örtüşmeler (paralellikler) söz konusudur. Sosyal konulardaki paralellikler daha çok dikkat çekse de Türkay'ın şiirlerinde uzay konularına yönelme ve sorunlara bu doğrultuda yaklaşma onu farklı kılan özelliklerdendir. Türkay'ın şiirlerinden alıntılatacağımız bir dize tezimizi kanıtlar niteliktedir: “*Ne kadar uzağım Gülhane Parkı ve Süpernova?*”⁷⁴ Dizede geçen Gülhane Parkı, Nazım Hikmet'in meşhur “Ceviz Ağacı” şiirini çağrıştırmakta, Süpernova kelimesi ise Türkay'ın kişisel üslubunu yansıtmaktadır.

5. Birinci ve İkinci Yeni Şiiri (Orhan Veli, Melih Cevdet Anday)

XX. yüzyıl Türk edebiyatının önemli akımlarından olan Birinci ve İkinci Yeni şiiri de Türkay'ın şairliğinin ikinci döneminde etkili olmuştur⁷⁵. İlk kitabından başlayarak Osman Türkay'ın üslubunda birçok yenilikler gözükmemektedir ve Mustafa Balcı şairin üslubundaki bu keskin değişimleri, onun yenilik arayışlarını daha çok farklılaşma ve meşhur olma isteğine bağlamakta ve Türkiyeli şairlerden daha çetin bir işe giriştiğini, uluslararası şiir arenasında boy göstermeyi denediğini söylemektedir: “... İngilizler için cazibe merkezi olabilmenin faklı imkânlarını bulma çabasına girer, değişik yollar arar ve yolu Hind'e, Hint kültürüne ve Buda'ya çıkar. Marko Polo'dan beri garp insanı için şarkın efsunlu havası hep çekim merkezi olmuştur. Bu durum Osman Türkay için bir çıkış kapısı olur. Ayrıca modern hayat tarzıyla tekdüze bir yaşam sürdüren batı insanı için yine bilinmezliğiyle bir cazibe merkezi olan “uzay” ve diğer kadim medeniyetler Osman Türkay'ın temel izlekleri olur.”⁷⁶ Vermiş olduğumuz birçok örnekte Kıbrıslı şairle Nazım Hikmet'in şiirlerindeki paralellik arz eden bu özelliğin onu farklı kıldığını örneklerle gösterdik.

Osman Türkay'ın şiirleri içinde Orhan Veli ve Melih Cevdet Anday'dan etkilendiğini gösteren mısralar bulunmaktadır. Örneğin, Osman Türkay'ın aşağıdaki mısraları Orhan Veli'nin “Anlatamıyorum” şiirini anımsatmaktadır.

*Söyleyin bu sarsıntı neyiniz sizin
Sövsem anlar mısınız
yakarsam duyar mısınız
Tanrıya⁷⁷*

Bundan başka Orhan Veli'nin “*Biz, bu dünyalı değil miydik?*”⁷⁸ sorusu Osman Türkay'ın aşağıdaki mısralarında değişik şekilde işlenmekle birlikte genellikle “kozmos dönemi” şiirlerine özgüdür:

⁷⁴ Türkay, age., s. 116.

⁷⁵ “1950'li yıllarda beliren şairlerin (Özker Yaşın, Taner Baybars, Osman Türkay vb.) de dönemlerinin Türkiye ve dünya şiirindeki yeni açılımlardan çok gene bir önceki kuşağın Türk şiirine (Garipçilerin ve o dönemin bazı başka şairlerinin poetik anlayışına) bağlandıklarını; bir bakıma onlardan beslendiklerini görüyoruz. Ne var ki, kısa bir süre sonra Taner Baybars ve Osman Türkay ada dışında yaşamayı seçerek, Anglo-Sakson şiiri doğrultusunda kendi şiirlerini oluşturacaklardır”. (<http://www.mebnet.net/duyurular/Defne/defne6/6.pdf-ET>: 18.10.2009)

⁷⁶ Balcı, age., s. 14–15.

⁷⁷ Türkay, *Uyurgezer*, s. 37.

*İşte azman bir sedir ormanı gibi
Göge açılmış tüm ellerimiz
Hiroşima'da da yanan biz değil miyiz?*⁷⁹

Eserlerinde mitolojik kaynaklardan çok faydalanan Osman Türkay ile Melih Cevdet Anday'ın şiirleri arasında da etkileşim söz konusudur. Bu özellik diğer eleştirmenlerin de dikkatini çekmiştir; R.S.Penney'in "Felsefeyle ilişki kuran iki büyük şair: Anday ve Türkay" adlı makalesinde bu konuya temas edilmiştir.⁸⁰ Osman Türkay ile Melih Cevdet Anday'ın sanatını incelediğimizde her iki şair arasında bariz yakınlığın olduğunu fark etmekteyiz. M.C. Anday da Ahmet Hâşim, Yahya Kemal⁸¹, Nazım Hikmet⁸² gibi Türk ve T.S. Eliot, E. Pound, Baudelaire⁸³ gibi Batılı şairlerden etkilenmiştir. Görüldüğü gibi hem Türkay hem de Anday neredeyse aynı kaynaktan etkilenmişlerdir. Hatta Anday, kendi şiirinin altyapısını kuşçuluktan astronomiye kadar geniş bir bilgi alanının oluşturduğunu kaydetmektedir.⁸⁴ Aynı tez Türkay için de geçerlidir. Astronomi ilmi onun için vazgeçilmez konu ve motiflerden olduğu için o, bu açıdan da geniş bilgi sahibi olmuştur.

Türkay'ın "Dalları Yeryüzünde Ağaç" ve Anday'ın "Ağaçların Yukarıdaki Yaprakları" şiirlerinin hem başlıklarında hem de içeriklerinde benzer yönler dikkat çekmektedir. Ayrıca her iki şair Gilgamiş ve Odysseus destanlarına yönelmişlerdir. Türkay "Ölümsüzlük Acısı" oyununda, Anday ise "Ölümsüzlük Ardında Gilgamiş" adlı eserinde Gilgamiş destanını konu edinmiştir.

⁷⁸ Orhan Veli, *Şiirler*, Narodna Prosveta, Sofya 1968, s. 138.

⁷⁹ Türkay, *Seçme Şiirler (1950-1990)*, s. 195.

⁸⁰ Geniş bilgi için bkz.: R.S.Penney, "Felsefeyle İlgili Kuran İki Büyük Ozan: Anday ve Türkay" *Toplumun Sesi Dergisi*, Londra 1987, s. 135-136.

⁸¹ "Divan şiirinin yanı sıra, bu şiiri Cumhuriyet Dönemi'nde de devam ettirmiş olan Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in şiirleri de Anday'ın şiirsel serüveninde etkili olmuştur. Anday, 1991 yılında kendisi ile yapılan söyleşide bu etkilenmeleri şu cümlelerle dile getirmektedir: "Benim birçok şiirimde bazı divan şairlerinin etkisi vardır. Ama bu tümüyle kabul etmek anlamına gelmez. Onun için "seçerek" dedim. Ama doğrusu halk şiiri bizi hemen hemen hiç etkilemedi. Divan şiiri ve onun devamı olan Yahya Kemal çok koyu Osmanlıca ile yazan Ahmet Hâşim bizi en çok etkileyen eski şairlerdir." (Mitat Durmuş, "Yaşamsal ve Metinler Arası Bağlamda Melih Cevdet Anday Şiirinin Kaynakları", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4 /1-II Winter, (2009), s. 1285-1286 http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBİYATI/mitat_durmus_melih_cevdet_anday_metinler_erasi_baglamlar.pdf.(ET: 25.12.2009)

⁸² "Melih Cevdet Anday'ın lise yıllarında tanımayla ve kendisinden etkilenmeye başladığı diğer bir isim Nazım Hikmet'tir. Ziya Paşa ve Abdülhak Hamid'in şiirlerinden tat alamayan Anday, Nazım Hikmet'in şiiri ile karşılaştığında kendi şiirsel serüveninin yolunu da âdeta belirlemiş olur. Akan Zaman Duran Zaman I adlı anılarını topladığı kitabında bu yılları şu cümlelerle anlatır: "Sonra Nazım Hikmet'i bulunca, kendimi bulmuş gibi oldum. Okuduğum her şiirini ezberliyor, önüme gelene de dinletiyordum." Nazım Hikmet'in "Yaşamak ne güzel şey, Tarantababu" ifadesi sonraki yıllarda Melih Cevdet'in şiirlerine "Yaşamak güzel şey doğrusu" şeklinde yansır". (Durmuş, age., s. 1281.)

⁸³ "Divan şiirini "ikon şiiri" olarak gören Anday, şiirlerinin kaynaklarını kimi zaman "Kitaba Ek" başlıkları altında verirken, bu kaynakları çekinmeksizin sunması, onun şiirde kaynaklık sorununa ve metinler arası bağa bakışını göstermesi bakımından da son derece önemlidir. Batı şairlerinden Wallace Stevens, T. S. Eliot, Ezra Pound, Baudelaire gibi isimlerin yanında Divan şairlerinden Şeyh Galib de Melih Cevdet'in kurduğu şiir metinlerinde birer biçim yaratma ve esinlenme kaynağı olarak kendini gösterir". (Durmuş, age., s. 1283.)

⁸⁴ "Çok şey bilmek lazım. Yüzlerce, binlerce bilgisi olmalı şairin. Tavukçuluktan tutun, kuşçuluk, astronomiye kadar... Yani sayın sayabildiğiniz kadar. Bunlardan neler çıkacağı belli olmaz." (Durmuş, age., s. 1286.)

Anday'ın "Ay Üzerine Açıklamalar" şiiriyle Türkay'ın "Ay İçin Requiem" şiiri arasında da belirgin bir paralellik bulunmaktadır. Türkay bu şiirde Ay'ın gizemini kaybetmesinden yakınlıkla ağıt söylemiştir. Kendi uzay gemisinden Ay'ı kraterler leşi ve ışık iskeleti olarak gören astronot Frank Borman artık Ay'ın eski imgesinin, büyüünün yok olduğunu, onun başka güneş dizgesine göçtüğünü söylemiş,⁸⁵ şair de bundan esinlenerek aşağıdaki mısraları kaleme almıştır:

*Dur gitme
hangi güneş dizgesinin duygulu yaratıkları
telleyip pullayacak o imgeyi şiirin saltık rengiyle
dur gitme
anımsa bir kez yıldızlarla yüklü
uzun geceleri
yeminleri
sevişmeyi⁸⁶*

Aynı duygu ve düşünceler Anday'ın "Ay Üzerine Açıklamalar" şiirinde ve "Sen Ne Dersin?" başlıklı yazısında da işlenmiştir. "Sen Ne Dersin?" adlı yazıdan örnek olarak vereceğimiz satırlar bu tezin kanıtıdır: "Bir gün ay bize öteki yüzünü gösterecek ve işte o zaman bütün ruhsal etkiler bilince mal olacak. Yaşanan yerin cehenneme dönmesi değil de nedir bu!"⁸⁷ Anday, ayla ilgili şiirinde ise Ay'ın eskiden tanrıça olduğunu ifade eder. Anday da Türkay gibi önceleri ilkel insanların düşüncelerindeki Ay imgesinin nasıl olduğunu ve zamanla nasıl değiştiğinden bahseder:

*Ay eskiden tanrıçaydı. Sonra
Anaksagoras'ın şemsiyesi oldu
İlk o buldu güneşin ayda yansıdığını.
Bilimsel bir masaldır yansıma.
Ve halk "eski-yeni ışık" derdi
Yansımayı görürdü demek tanrıçada⁸⁸*

Osman Türkay'ın şiirlerinde diğer şairlerin de etkisi gözükmektedir.⁸⁹

⁸⁵ Osman Türkay, *Beethoven'de Aydınlığa Uyanmak*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1970, s. 57.

⁸⁶ Türkay, *age.*, s. 61.

⁸⁷ Melih Cevdet Anday, *Ölümsüzlük Ardında Gilgamiş (Toplu Şiirler II)*, Adam Yayınları, İstanbul 2002, s. 207.

⁸⁸ Melih Cevdet Anday, *Rahatı Kaçan Ağaç (Toplu Şiirler I)*, Adam Yayınları, İstanbul 2003, s. 222.

⁸⁹ Ziya Gökalp'ın meşhur "Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan, Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan" mısralarını kendi manzumesinde bir az değişik şekilde iktibas etmiştir:

Vatan ne Turandır şimdi Türklere

Ne de zincire vurulan Türkistan

Gökler sonsuzluğunca özgür

Vatan Türkiye'dir

Daha ileri daha aydındık

Çağlara ümran. (Türkay, 7 Telli, s 35)

Bundan başka Türkay, Cahit Sıtkı Tarancı'yı da anmış, kendi özgeçmişiyile bağlı "Yıllar" şiirinde "Otuz Beş Yaş" manzumesindeki soruyu yeniden seslendirmiştir:

Yaş otuzbeş mi diyorsun Tarancı? Yolun yarısı –İki kere iki: Üç?...

2. T. S. Eliot

Türkay'ın edebi kişiliğinin oluşmasında İngiliz edebî çevresinin ve edebiyatının önemli rolü vardır ve şair kendisi bu konuyla ilgili şöyle bir itirafta bulunmuştur: “T. S. Eliot'tan tek sesliliğe, öykü anlatmaya düşmeden uzun şiir yazma tekniği öğrendiğimi inkâr edemem. Ayrıca, D. Thomas'ın söz dizimi, sözcük örgüsünden de yararlandığımı ama onun gibi yazmayı yeğlediğimi de belirtmek isterim”⁹⁰.

T. S. Eliot'un “Seçme Şiirler” kitabını Türkçeye aktaran Osman Türkay üzerinde Eliot'un etkisinden birkaç örnekle bahsedelim: Osman Türkay'ın “Uyurgezer” adlı kitabında modern İngiliz şiirinin ve özellikle de T. S. Eliot'un, aynı zamanda Melih Cevdet Anday'ın, İkinci Yeniler'in etkisinin önemini belirtmekte fayda vardır. Bazı kaynaklarda modern şiirin temelinde T.S. Eliot'un 1922 yılında yayınlanmış “Çorak Toprak” adlı eserinin dayandığı söylenilmektedir⁹¹. Batı dünyasının manevi çöküşünü yansıtan bu eseri Türkçeye çeviren Osman Türkay ise ikinci ve daha sonraki kitaplarında bu sorunu yalnız Batı'ya ilişkin olarak değil, dünya sathında ele almıştır. “T. S. Eliot, Ezra Pound ve James Joyce gibi yazarlar (burada Joyce da ozan sayabiliriz) eserlerini nasıl bir modern hayat görüşü üzerine kurmaktadır?.. Onların bağlandığı gelenek artık ölmüştür. Çünkü toplum içinde bu geleneği sürdürecektir kilise, kiliseye inananlar ve inandıklarını sananların inançları artık ya ölmüş, ya da birer gölge durumuna gelmiştir... Bu durumda, bir sanat eseri oluşturabilmek için sanatçının kendi ruhsal yaşantılarını, kendi iç dünyasını ele alması, kendisini modern kargaşa ve karmaşıklığın denizine atıp, bağlı olduğu uygarlığın son bireyi olarak, boğulmadan önce o uygarlığın geçmişi hakkında bir esin (ilham) beklemesi demektir. “Ulysses”, “The Waste Land”, “Hygh Selvyn Mauberli”, “The Duinese Elegies” gibi eserlerde “apres moi le deluge” (benden sonra tufan) der gibi bir tutum var”⁹². Makalenin yazarı artık bu eserlerden sonra şiir alanında büyük eser yazmanın lüzumsuz olduğunu, hatta bu sanatkarların kendilerine bile yeni başlangıç için yeni prensipler gerektiğini vurgulamaktadır. Onun sözlerini kuralsız şartsız kabul edersek modern şiirin de Batının çağdaş kültürüyle birlikte çöküş yaşadığından kuşku duymamalıyız. Lakin Osman Türkay yazmış olduğu yeni eserleriyle bu konuda söylenecek daha çok şey olduğunu bildirmiştir.

Osman Türkay'ın şiirlerinin büyük bir kısmı savaş ve barış konusundadır. Onun bu konudaki şiirlerinden olan “Çağ Görüntülerinden Sesler”de T.S. Eliot'un “Çorak Toprak” adlı eserinin etkisini görmek mümkündür. Yalnız Batı dünyasının değil, New York'tan Pekin'e kadar her bir ülkenin XX. yüzyılın felaketleriyle yüzleşmesi, toprağın ve kadınların “döl yatakları”nın İngiliz şairinin şiirinde olduğu gibi sembolik kısırlığı ölü şehirlerden eski bir ruhun insanlığa:

(Türkay, Kıyamet Günü Gözlemcileri, s. 78.)

⁹⁰ “Türkay'ın Etkilendikleri ve Etkiledikleri”, *Toplumun Sesi Dergisi*, S:173-174, (1993),s 62.

⁹¹ Bernard Bergonzi, “Bugünkü İngiliz Şiiri”, *Türk Dili Dergisi*, S: 123 (1961), s. 154.

⁹² Spender Stephen, “Bugünkü İngiliz Şiirinin Durumu”, *Türk Dili Dergisi*, S: 115, (1961), s. 449.

*Siz yıkınız yıkabileceğiniz ve usun ölçüsüz kazanları
Kaynıyor bir yerlerinizde gezegenler arası
Kent oyuklarında da barınılmaz artık gidelim haydi çek
Ağaç kovuklarından ölü boşluklara sayrı yurtları⁹³*

diye seslenmesi artık Batı kültürünün bir fırtınaya yakalanmasından ve yuvarlanacağı uçurumun kenarına yaklaşmasından haber vermektedir⁹⁴. Eliot'a göre bu çöküş yalnız Avrupa'yı etkileyecektir, Osman Türkay ise "çöküş alanını" daha da büyötmüştür:

*Güneş de çıldırdı bu kan cümbüşünde
Mağara havalarıyla kıvırıyor da
New York Londra Moskova Pekin
Düştü birer birer en eski yıldızlar da
Boşlukta kayan kaldırımlara⁹⁵*

Makalede Osman Türkay'ın Türkçe eserlerini ele aldığımız için İngiliz dilli edebiyatla Osman Türkay şiirinin bağlantısı konusuna ayrıntılı şekilde değinemiyoruz. Amerikalı araştırmacı Robert Little onun modern şiirlerinden hareketle romantik İngiliz şairlerinden farklı ve Franz Kafka'dan üstün özelliklerinin altını çizer: "Dünyanın ilk Uzay Çağı ozanı olarak alkışlanan bu adamın hiç değilse, kolay anlaşılacak bir sözcük kuyumcusu olmadığı, şiirde incelmemişler, derinleşmemişler için etmediği rahatlıkla, söylenebilir. Kulakta kolay bir uyum yaratan Tennyson'un ölçülü ses oyunlarından, Byron, ya da Shelly'in kırsal, saf, sevimli, romantik ve kösnül düşünce ve sayıklamalarından kaçınan Türkay'ın eşsiz üslubu bir tür hızlı top mermisidir, sonsuzluklara, sonsuz karıştıklara doğru akli genişleten yolculuktur"⁹⁶.

Sonuç

Bu yazıda Osman Türkay'ın sanatını incelerken onun edebî kişiliğinin oluşmasında önemli rolü olan Türk ve Avrupalı şairlerden bahsettik. Yunus Emre, Mevlana, Yahya Kemal, Tevfik Fikret, Abdulhak Hamit, Ahmet Hâşim, Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Dylan Thomas, T. S. Eliot ve diğer şairlerin şiir ve sanatından esinlenen Türkay, Doğu ve Batı'nın edebî-estetik değerlerini sentez ederek orijinal sanat görüşünü ortaya koymuştur. O, bu müellifleri taklit etmemiş, konu-içerik ve üslup açısından edebî harekâtı yönlendirmiş, belirli istikametler vermiştir. Şairin kendisi bu etkilenmeyle ilgili olarak şöyle yazmaktadır: "Hiçbir ozanın etkisi altında yazmamak için yazmaya başladığım şiiri ya da şiirlerimi başka

⁹³ Türkay, *Uyurgezer*, s. 18.

⁹⁴ Osman Türkay, *Edebiyat, Eleştiri ve Dil Üstüne Düşünceler*, KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa 1993, s. 51.

⁹⁵ Türkay, *Uyurgezer*, s. 18.

⁹⁶ Robert Little, "Bir Uzay Çağı Ozanı ve Evrensel Düşsever", *Uzay Çağı Ozanı Osman Türkay*, (Haz.: Şevket Öznur, Tuncay Özdoğanolu), Gökada ve Osman Türkay Vakfı Yayınları Lefkoşa, 2003, s. 62

bir şairin tesirinden kurtarmak için sürekli kendi şiirlerimi okurum. Böylece şiirimi bıraktığım yerden yazmaya başlamış olurum”⁹⁷.

Osman Türkay edebî yönden birçok şairden etkilense de Türk şiirinde hem sembolizm akımının devamcısı hem de şiir arayışlarında yenilikçi bir şair olarak orijinal bir yere sahiptir.

⁹⁷ “Türkay’ın Etkilendikleri ve Etkiledikleri”, *Toplumun Sesi Dergisi*, S:173-174, (1993), s 62